

Reactie over het concept voorontwerp van decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen

1 Situering

Sinds 11 oktober 2001 circuleert een concept voorontwerp van decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen. Deze nota heeft aanleiding gegeven tot heel wat discussie en debat. Vlir en Vihora formuleerden een informeel advies. De Raad Hoger Onderwijs wil van zijn studiedag op 14 november over de invoering van het BaMa-stelsel gebruik maken om op het publieke forum een eerste reactie op het concept voorontwerp kenbaar te maken. Een toetssteen vormt uiteraard het advies over de toekomstige organisatiestructuren in het hoger onderwijs dat de raad op 27 maart 2001 formuleerde. De Raad Hoger Onderwijs stelde deze reactie op tijdens de vergadering van 13 november 2001. Er waren 19 leden aanwezig.

2 Reactie

De Raad Hoger Onderwijs is verheugd vast te stellen dat in het concept voorontwerp van decreet op een aantal voorstellen uit het Vlor-advies wordt ingespeeld, maar betreurt dat vernieuwende ideeën over de geïntegreerde onderwijsruimte onvoldoende aan bod komen. De raad erkent dat het nog slechts een concept voorontwerp van decreet is. Sommige begrippen zijn nog niet of onvoldoende omschreven (b.v. nieuwe opleiding, profiel opleiding) of suggereren een eerder traditioneel onderwijsconcept (b.v. beroepsgericht onderwijs, examengeld). Het concept voorontwerp laat te weinig openheid voor verdere ontwikkelingen. Een aantal belangrijke beleidslijnen zijn nog onvoldoende uitgewerkt. Dat roept onrust en weerstand op.

Toch is het positief dat er een concept van voorontwerp van decreet voorligt. Dit is een verdienste op zich. Zowat alle adviezen in het voorjaar waren tenminste over één zaak eensgezind. Vlaanderen mag internationaal niet achterop raken. Het is hoogstnoodzakelijk dat hiervoor de nodige wetgevende initiatieven worden genomen.

De Raad Hoger Onderwijs is ook verheugd vast te stellen dat de overheid de implementatie van de BaMa-structuur wil aangrijpen om een wetgeving te formuleren die een ruimer kader creëert en het hoger onderwijs beter in staat zal stellen om zich te profileren en in te spelen op nieuwe uitdagingen.

De raad vraagt dat het eencyclusonderwijs, omwille van zijn belangrijke sociaal-maatschappelijke rol, een volwaardige plaats krijgt binnen het decreet.

De BaMa-structuur

In het concept van voorontwerp van decreet wordt in het spoor van de Bologna-verklaring de BaMa-structuur ingevoerd. Er wordt verder nog een onderscheid gemaakt tussen academisch onderwijs, beroeps en praktijkgericht onderwijs en kunstonderwijs. De instellingen wordt de mogelijkheid geboden om geleidelijk over te gaan van de huidige structuur naar de BaMastructuur.

De beroepsgerichte en praktijkgerichte opleidingen beperken zich tot het bachelorniveau. De

beide andere categorieën kunnen zowel Ba-opleidingen als Ma-opleidingen omvatten. In deze gevallen moeten Ba-opleidingen wel de mogelijkheid bieden uit te stromen naar de arbeidsmarkt, doch zonder gekwalificeerd te zijn voor een specifiek beroep.

De Raad Hoger Onderwijs stelt dat de achterhaalde tegenstelling tussen beroepsgericht en academisch onderwijs hiermee wordt bevestigd. De raad had op dit punt nochtans alternatieve voorstellen geformuleerd. De raad is voorstander van een grotere diversiteit in opleidingsprofielen. De indeling academisch, beroeps- en praktijkgericht onderwijs, en kunstonderwijs kan immers de complexe realiteit niet vatten. De opgenomen concordantietabellen over aansluitende studiegebieden van hogescholen en universiteiten illustreren trouwens de onmogelijkheid om die complexe realiteit in een eenvoudig schema te vatten.

De essentie van het BaMa-model zijn de doorstromingsmogelijkheden. In het concept voorontwerp van decreet wordt dat veronachtzaamd.

De raad vraagt zich af welke plaats voortgezette opleidingen aan hogescholen in de nieuwe structuur zullen krijgen.

In dit concept voorontwerp van decreet is de lerarenopleiding nog buiten beschouwing gelaten. De Vlor betreurt dit. Indien in dit decreet nu niet wordt ingespeeld op de specifieke noden van de lerarenopleiding, kan dit later leiden tot beperkingen in de mogelijke creatieve oplossingen voor de lerarenopleiding.

Al is de raad tevreden dat de overgang tussen de bestaande diplomastructuur en het nieuwe stelsel geleidelijk kan gebeuren, toch stelt de raad dat het niet wenselijk is om op langere termijn een dubbele structuur te laten bestaan. Dat bevordert de transparantie niet voor studenten en arbeidsmarkt.

Het huidige voorstel voor de titulatuur van diploma's beschouwt de raad als ontoereikend.

Een flexibel onderwijsaanbod

In het concept voorontwerp van decreet wordt tegemoet gekomen aan een verzuchting van de Raad Hoger Onderwijs om meer flexibiliteit te introduceren in het hoger onderwijs.

Het studiejaarstelsel wordt verlaten. Elke opleiding omvat een vooraf vastgelegd aantal studiepunten. Elke opleiding wordt ingedeeld in onderwijseenheden van minimum 12 studiepunten. Deze eenheden kunnen zowel consecutief als parallel worden aangeboden. Voor elke met succes doorlopen eenheid verkrijgt de student een credit. Zo'n credit blijft binnen de opleiding zes jaar geldig.

Er worden nogal wat stimulansen voor een adequate studievoortgang ingebouwd. Zo worden modeltrajecten ingevoerd en is er sprake van studiecontracten voor wie afwijkt van het modeltraject.

De raad vindt dat instellingen naast voltijdse modeltrajecten, ook duale en deeltijdse modeltrajecten moet aanbieden.

De raad is uiteraard verheugd vast te stellen dat de overheid stappen vooruit wil zetten om meer flexibiliteit te realiseren. Dat stemt ook overeen met zijn uitdrukkelijke vraag in een aantal recente adviezen. Het bepalen van de optimale omvang van de onderwijseenheden behoort echter tot de autonomie van de instellingen. De overheid moet hier niet regulerend optreden.

De raad vraagt uitdrukkelijk dat de gevolgen van deze flexibilisering voor het sociaal statuut van de studenten (studietoelagen, kinderbijslag) niet over het hoofd worden gezien.

Eén opleidingenstructuur

Het concept voorontwerp van decreet gaat ook in op de vraag van de Vlor naar één opleidingenstructuur. De overheid zal een lijst vaststellen van alle opleidingen. Zodra de accreditatie van toepassing is, is er sprake van een heus opleidingenregister.

Er komt ook meer ruimte voor hoger onderwijs om nieuwe opleidingen te organiseren. Het concept voorontwerp van decreet spreekt hier over een “toets nieuwe opleidingen”. De raad meent dat hij in deze materie zijn adviesbevoegdheid moet behouden.

Accreditatie en kwaliteitszorg

Zoals verwacht is in het concept voorontwerp van decreet sprake van accreditatie. De accreditatie zou betrekking hebben op de opleidingsinhouden, op het proces en op de uitkomst van opleidingen. Enkel geaccrediteerde opleidingen worden in het opleidingsregister opgenomen.

Daartoe wordt een accreditatieorgaan opgericht dat het accreditatiebesluit zal treffen, ofwel op grond van eigen onderzoek ofwel op basis van een buitenlandse - gelijkwaardige - accreditatie.

De raad onderkent dat het vastleggen van de accreditatiekaders een belangrijk moment is in de hele procedure. De raad vraagt zich af hoe het generieke accreditatiekader en de accreditatiekaders per opleiding zich verhouden. De raad vindt het maatschappelijk van groot belang dat hij bij het vastleggen van de (generieke) accreditatiekaders zijn adviesfunctie kan opnemen. Het is noodzakelijk dat alle betrokkenen hier hun stem kunnen laten horen: niet alleen de inrichtende machten, maar ook de studenten, de personeelsleden én de sociale partners.

De raad vindt dat binnen het Nederlands-Vlaams samenwerkingsverband inzake accreditatie, de Vlaamse eigenheid tot haar recht moet komen. Ook daar wil de raad zorgvuldig op toezien.

De raad stelt dat de relatie tussen interne en externe kwaliteitszorg én accreditatie nog verdere uitklaring vraagt. De respectievelijke doelstellingen en procedures moeten eenduidig worden omschreven. In het bijzonder dienen de opdrachten van de visitatiecommissie en het accreditatieorgaan te worden afgebakend.

De raad meent dat het essentieel is dat de juridische en financiële consequenties van accreditatie worden omschreven. Wat zullen de gevolgen zijn voor studenten, voor het personeel en voor de instellingen bij een negatief accreditatiebesluit?

Intensieve samenwerkingsverbanden

Het concept voorontwerp van decreet biedt mogelijkheden tot het aangaan van intensieve samenwerkingsverbanden. Het concept voorontwerp van decreet beperkt de mogelijkheid tot het vormen van een associatie tot samenwerking tussen één universiteit en tenminste één hogeschool. Deze associatie heeft als missie te garanderen dat het academisch onderwijs aangeboden door hogescholen van voldoende “wetenschappelijk” niveau kan zijn.

De Vlor betreurt dat dit voorontwerp zo’n beperkte invulling geeft aan de associatie.

De Raad Hoger Onderwijs gaf aan haar verzuchting tot intensieve samenwerkingsverbanden een veel bredere invulling.

Intensieve samenwerkingsverbanden moeten:

- a) de verdere transparantie van het opleidingsaanbod (op niveau hoger onderwijs) zowel op de Vlaamse als internationale opleidings- en arbeidsmarkt ten goede komen;
- b) de mogelijkheden tot doorstroming tussen verschillende opleidingen ten goede komen;
- c) leiden tot gebruik van wederzijdse expertise en middelen én de bundeling van onderwijs- en onderzoekspotentieel. Dat zal een positieve weerslag hebben op de kwaliteit van het hoger onderwijsaanbod;
- d) stimuleren tot het ontwikkelen van een divers en complementair opleidingsaanbod;
- e) de huidige - niet meer aangepaste - ternaire instellingsstructuur doorbreken.

Uiteraard verbiedt het concept voorontwerp de instellingen niet om de associaties een veel ruimere missie mee te geven. Toch valt de huidige enge invulling te betreuren.

De raad pleit ervoor dat de associaties het initiatief nemen om zelf, in samenspraak met studenten en personeel, gestalte te geven aan het samenwerkingsverband (statuten, ...). Associaties mogen overigens geen belemmering zijn om de regionale samenwerking op het gebied van studentenvoorzieningen verder uit te bouwen.

De geïntegreerde hoger onderwijsruimte

Als dit concept wordt gerealiseerd, zal er in Vlaanderen nog één decretaal kader zijn voor hogescholenonderwijs en universitair onderwijs. Daarmee wordt een beperkte invulling gegeven aan de Vlor-verzuchting naar één geïntegreerde hoger onderwijsruimte.

Wel blijft het hoger onderwijs van sociale promotie nog gevat door afzonderlijke decretale bepalingen. De minister heeft al meermaals de idee geopperd van de mogelijke integratie van het OSP hoger onderwijs in het hogescholenonderwijs. Voorlopig geeft ook dit voorontwerp van decreet daar geen invulling aan. De raad stelt vast dat het beleid inzake OSP hoger onderwijs de voorbije jaren inconsistent was, wat een kwalitatieve ontwikkeling niet ten goede komt.

De Raad Hoger Onderwijs vraagt dat men bij het uittekenen van die geïntegreerde hoger onderwijsruimte meer zou redeneren vanuit de plaats van de opleidingen binnen een geïntegreerde hoger onderwijsruimte dan vanuit het belang van de instellingen.

3 Besluit

De Raad Hoger Onderwijs stelt vast dat in het concept voorontwerp van decreet heel wat elementen uit zijn advies terug te vinden zijn. Hoe onvolmaakt dit concept nog is, er zitten voor het Vlaamse hoger onderwijs toch nieuwe geluiden in. Deze zullen de instellingen toelaten zich sterker te profileren en hen beter in staat stellen de uitdagingen van de 21ste eeuw aan te gaan.

De raad hoopt dat de instellingen in hun proces van vertaling van de toekomstige decretale bepalingen volop gebruik zullen maken van de hen geboden mogelijkheden. Het Vlaams hoger onderwijs verdient het immers een volwaardige plaats te veroveren / te behouden in een Europese hoger onderwijsruimte. Daarvoor is er meer nodig dan louter een nieuwe diplomastructuur.

De Raad hoger onderwijs zal te gepasten tijde een grondig advies formuleren over alle aspecten van het nieuwe decreet.